

Uwagi wstępne

1. Pojęcie i podział pism procesowych

1. Jak wspomnieliśmy we wprowadzeniu, pisma procesowe są to pisma wnoszone w ramach sądowego postępowania cywilnego, przede wszystkim przez strony czy uczestników postępowania, i adresowane do sądu.

2. Już w tym miejscu należy wspomnieć o tym, że w zakresie sądowego postępowania cywilnego wyodrębnia się trzy rodzaje tego postępowania, a mianowicie: postępowanie rozpoznawcze, postępowanie pomocnicze i postępowanie wykonawcze *sensu largo*, w tym postępowanie egzekucyjne. Celem postępowania rozpoznawczego jest rozpoznanie i rozstrzygnięcie sprawy cywilnej (przez sprawę cywilną rozumie się także sprawę rodzinną – por. art. 1 KPC). W granicach tego postępowania wyróżnia się postępowanie procesowe (zwykle i postępowania odrębne, w tym również postępowanie odrębne w sprawach małżeńskich i postępowanie odrębne w sprawach ze stosunków między rodzicami a dziećmi) oraz postępowanie nieprocesowe. Jednym z postępowań pomocniczych jest postępowanie zabezpieczające. Głównym celem tego postępowania jest udzielenie – na czas trwania postępowania rozpoznawczego – tymczasowej i natychmiastowej ochrony prawnej podmiotom jej potrzebującym. W ramach postępowania wykonawczego *sensu largo* można wyróżnić postępowanie egzekucyjne oraz postępowanie wykonawcze *sensu stricto*, zaś w ramach postępowania wykonawczego *sensu stricto* – m.in. postępowanie wykonawcze w sprawach opiekuńczych, tj. w tych sprawach przekazanych do rozpoznania sądowi opiekuńczemu, w których wydane orzeczenia nie podlegają wykonaniu w drodze egzekucji, lecz w inny sposób. Najogólniej to ujmując, celem postępowania wykonawczego *sensu largo* jest wykonanie orzeczenia, w tym przymusowe wykonanie obowiązków określonych w tytule wykonawczym.

3. Należy też mieć na uwadze, że tym, co pozwala odróżnić tryb procesowy postępowania rozpoznawczego od trybu nieprocesowego tego postępowania, jest m.in. to, że w trybie procesowym istnieją dwa przeciwstawne podmioty prawne, zwane

stronami: powód – strona wszczynająca postępowanie procesowe, oraz pozwany – strona, przeciwko której to postępowanie jest prowadzone. W trybie nieprocesowym liczba interesujących nas podmiotów prawnych jest różna. Zależy ona od tego, ile tych podmiotów jest zainteresowanych prawnie wynikiem postępowania (por. art. 510 § 1 KPC). W postępowaniu nieprocesowym nie występują więc strony, lecz uczestnicy postępowania.

4. Pisma procesowe mogą być wnoszone nie tylko przez strony czy uczestników postępowania nieprocesowego. Mogą być one wnoszone także m.in. przez prokuratora, interwientów, osoby wezwane do wzięcia udziału w postępowaniu procesowym lub zawiadomione o procesie.

5. Wśród pism procesowych wyróżnia się przede wszystkim takie, których celem jest wszczęcie sądowego postępowania cywilnego. Pismami tymi są: pozew oraz wnioski wszczynający postępowanie nieprocesowe.

6. Pozew jest tym pismem procesowym, za pomocą którego (w zasadzie) następuje wytoczenie powództwa w procesie cywilnym (czyli w trybie procesowym cywilnego postępowania rozpoznawczego). Wniosek jest pismem procesowym wszczynającym postępowanie nieprocesowe.

7. Oprócz pism procesowych, których celem jest wszczęcie sądowego postępowania cywilnego, wśród pism procesowych wyróżnia się również takie, które są kierowane do sądu w toczącym się już postępowaniu, w związku z określoną sprawą (np. pisma procesowe zawierające środki odwoławcze).

2. Ogólne warunki pism procesowych w sprawach rodzinnych

1. Kodeks postępowania cywilnego szczegółowo określa **warunki formalne**, jakim powinny odpowiadać pisma procesowe, w tym również pisma procesowe w sprawach rodzinnych. Ogólne warunki pism procesowych zostały określone w art. 126 KPC. W myśl art. 126 § 1 KPC, każde pismo procesowe powinno zawierać:

- 1) oznaczenie sądu, do którego jest skierowane, imię i nazwisko lub nazwę stron albo uczestników postępowania, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników;
- 2) oznaczenie rodzaju pisma;
- 3) osnowę wniosku lub oświadczenia oraz dowody na poparcie przytoczonych okoliczności;
- 4) podpis strony albo uczestnika postępowania, względnie przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika;
- 5) wymienienie załączników.

Według art. 1 pkt 32 lit. a rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, który wpłynął do Sejmu w dniu 8.1.2019 r. i został skierowany do I czytania (druk sejmowy Nr 3137), wymogiem

formalnym przewidzianym w art. 126 § 1 KPC nie będzie wskazanie w każdym przypadku „dowodów na poparcie przytoczonych okoliczności”, lecz „w przypadku, gdy jest to konieczne do rozstrzygnięcia co do wniosku lub oświadczenia – wskazanie faktów, na których strona opiera swój wniosek lub oświadczenie, oraz wskazanie dowodu na potwierdzenie każdego z tych faktów”. Artykuł 1 pkt 32 lit. b projektu przewiduje dodanie w art. 126 KPC § 1¹ w brzmieniu: „Do pisma procesowego dołącza się załączniki wymienione w tym piśmie”.

2. Adresatem pisma procesowego jest sąd. O tym, do jakiego sądu jako właściwego rzeczowo (sądu rejonowego, okręgowego, apelacyjnego czy Sądu Najwyższego) należy kierować pismo procesowe, będzie mowa przy wyjaśnianiu poszczególnych wzorów pism. Tam też będzie mowa o tym, który z sądów jest miejscowo właściwy do rozpoznania danej sprawy. Już w tym miejscu należy jednak zaznaczyć, że oznaczając sąd, do którego jest kierowane pismo procesowe, powinno się wskazywać także wydział tego sądu. W sprawach rodzinnych jest regułą, że w sądach rejonowych owym właściwym wydziałem jest wydział rodzinny i nieletnich, zaś w sądach okręgowych i w sądach apelacyjnych – wydział cywilny.

3. Każda osoba fizyczna ma zdolność sądową, czyli zdolność występowania w procesie jako strona (art. 64 § 1 KPC). Nie każda jednak osoba fizyczna (np. dziecko, które nie mając ukończonych 18 lat jest w zasadzie małoletnie) posiada zdolność procesową, czyli zdolność do podejmowania czynności procesowych w postępowaniu cywilnym (art. 65 § 1 KPC). Osoba fizyczna niemająca zdolności procesowej (czy to w ogóle, czy w danej sprawie) może podejmować czynności procesowe tylko przez swego przedstawiciela ustawowego (art. 66 KPC).

4. O tym, kto jest przedstawicielem osoby fizycznej, decyduje prawo materialne (KRO oraz KC). Rodzice są przedstawicielami ustawowymi dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską. Jeżeli dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską obojga rodziców, każde z nich może działać samodzielnie jako przedstawiciel ustawy dziecka (art. 98 § 1 KRO). Żadne z rodziców nie może jednak reprezentować dziecka:

- 1) przy czynnościach prawnych między dziećmi pozostającymi pod ich władzą rodzicielską;
- 2) przy czynnościach prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem, chyba że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo że dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania (art. 98 § 2 KRO).

Przepisy art. 98 § 2 KRO stosuje się odpowiednio w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym (art. 98 § 3 KRO).

5. Strony czy uczestnicy postępowania, jak również ich przedstawiciele ustawowi mogą działać przed sądem osobiście lub przez **pełnomocników** (art. 86 KPC). W sprawach rodzinnych pełnomocnikami mogą być m.in.: adwokat, radca prawny, rodzice, małżonek, rodzeństwo lub zstępni strony (uczestnika postępowania) oraz osoby pozostające z daną osobą w stosunku przysposobienia (art. 87 § 1 KPC).

6. W piśmie procesowym należy podać imię i nazwisko stron albo uczestników postępowania (w postępowaniu egzekucyjnym – imię i nazwisko wierzyciela i dłużnika), ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników. Stosownie do treści art. 126 § 2 pkt 1, 1¹ i 2 KPC, gdy pismo procesowe jest pierwszym pismem w sprawie, powinno ono ponadto zawierać oznaczenie przedmiotu sporu oraz:

- a) oznaczenie miejsca zamieszkania lub siedziby i adresy stron, albo, w przypadku gdy strona jest przedsiębiorcą wpisanym do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej – adres do korespondencji wpisany do takiej Ewidencji;
- b) oznaczenie miejsca zamieszkania lub siedziby i adresy przedstawicieli ustawowych i pełnomocników stron;
- c) numer Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL) lub numer identyfikacji podatkowej (NIP) powoda będącego osobą fizyczną, jeżeli jest on obowiązany do jego posiadania lub posiada go, nie mając takiego obowiązku;
- d) numer w Krajowym Rejestrze Sądowym, a w przypadku jego braku – numer w innym właściwym rejestrze, ewidencji lub NIP powoda niebędącego osobą fizyczną, który nie ma obowiązku wpisu we właściwym rejestrze lub ewidencji, jeżeli jest on obowiązany do jego posiadania.

Numer PESEL nadaje się m.in. obywatelom polskim zamieszkującym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (art. 15 ust. 1 w zw. z art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z 24.9.2010 r. o ewidencji ludności, t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1382 ze zm.).

Dalsze pisma procesowe, poza elementami określonymi w art. 126 § 1 KPC, powinny zawierać sygnaturę akt (art. 126 § 2¹ KPC). Do pisma należy dołączyć pełnomocnictwo albo uwierzytelniony odpis pełnomocnictwa, jeżeli pismo wnosi pełnomocnik, który wcześniej nie złożył pełnomocnictwa. Jeżeli pełnomocnik dokonał wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, uwierzytelniony odpis pełnomocnictwa wnosi się za pośrednictwem tego systemu (art. 126 § 3 KPC; tego przepisu nie stosuje się do pism wnoszonych w elektronicznym postępowaniu upominawczym – art. 126 § 3¹ KPC).

7. Oznaczenie rodzaju pisma pozostaje w ścisłym związku z treścią i celem pisma. Chodzi tu o zamieszczenie w piśmie odpowiedniej jego nazwy, jak np. pozew, apelacja, zażalenie, pismo przygotowawcze. Oznaczając rodzaj pisma, zazwyczaj zaznacza się też, kto wnosi pismo (np. powód czy pozwany). W wypadku pierwszego pisma w sprawie (pozewu albo wniosku wszczynającego postępowanie nieprocesowe) określa się również przedmiot postępowania (np. pozew o rozwód).

8. Każde pismo procesowe powinno zawierać określony wniosek lub oświadczenie kierowane do sądu jako adresata pisma. Nie należy jednak ograniczać się jedynie do złożenia samego wniosku lub oświadczenia, lecz równocześnie przytoczyć uzasadniające je okoliczności, a także wskazać dowody, które pozwolą sądowi stwierdzić istnienie tych okoliczności.

9. Koniecznym wymogiem pisma procesowego jest podpis podmiotu, który wnosi pismo. Podpis musi być własnoręczny. Musi on zawierać nazwisko – zamieszczenie w nim imienia nie jest konieczne. Na podstawie art. 126 § 4 KPC za stronę (uczest-

nika postępowania), która nie może się podpisać, podpisuje pismo osoba przez nią upoważniona, wymieniając równocześnie przyczynę, ze względu na którą określona osoba nie podpisała się sama.

Pismo procesowe wniesione za pośrednictwem systemu teleinformatycznego opatruje się kwalifikowanym podpisem elektronicznym albo podpisem zaufanym (art. 126 § 5 KPC).

10. Wymienienie **załączników** powinno obejmować wszystkie załączniki, które składa się razem z pismem procesowym, a zatem zarówno załączniki składane w oryginale, jak i w odpisie. Trzeba pamiętać, iż do pisma procesowego należy dołączyć jego odpisy i odpisy załączników w celu doręczenia ich uczestniczącym w sprawie osobom. Ponadto, jeżeli w sądzie nie złożono załączników w oryginale, należy dołączyć po jednym odpisie każdego załącznika do akt sądowych (art. 128 § 1 KPC). Do pisma procesowego wnoszonego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego dołącza się poświadczony elektronicznie odpisy załączników (art. 128 § 2 KPC).

11. Podmiot wnoszący pismo procesowe nie ma obowiązku wskazania w nim **daty** jego sporządzenia. Dla postępowania w sprawie ma bowiem znaczenie jedynie data wpływu pisma do sądu, odnotowana przez tzw. biuro podawcze czy sekretariat (tzw. prezentata), bądź stwierdzona stemplem pocztowym data oddania pisma w polskiej placówce pocztowej operatora wyznaczonego w rozumieniu ustawy z 23.11.2012 r. – Prawo pocztowe (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 2188 ze zm.) lub w placówce pocztowej operatora świadczącego pocztowe usługi powszechne w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej. Równoznaczne z wniesieniem pisma procesowego do sądu jest złożenie pisma przez żołnierza w dowództwie jednostki wojskowej albo przez osobę pozbawioną wolności w administracji zakładu karnego oraz przez członka załogi polskiego statku morskiego u kapitana statku (art. 165 § 2 i 3 KPC). Równoznaczne z wniesieniem pisma do sądu jest też wprowadzenie pisma do systemu teleinformatycznego (art. 165 § 4 KPC).

12. W zasadzie układ pism procesowych nie jest ustalony przez przepisy. Powinien on jednak pozostawać w harmonii z przepisami KPC określającymi warunki pism procesowych. Chodzi bowiem o ujęcie w odpowiednią formę tych wszystkich elementów, które w danym wypadku, według przepisów KPC, powinno zawierać pismo procesowe. W praktyce można zauważyć wytworzenie się – w drodze zwyczaju – pewnego jednolitego układu pism procesowych.

3. Szczególne warunki dla poszczególnych rodzajów pism procesowych

1. Poza ogólnymi warunkami dla pism procesowych (o których to warunkach była mowa powyżej) KPC przewiduje jeszcze szczególne warunki dla poszczególnych rodzajów pism procesowych, ponadto dodatkowo określając treść pism przygoto-

wawczych. Pismem procesowym, dla którego KPC przewiduje szczególne warunki, jest przede wszystkim pozew.

2. Według KPC, **pozew** powinien odpowiadać warunkom, które z jednej strony dotyczą formy, zaś z drugiej – treści pozwu. Warunki formalne pozwu są te same, co każdego pisma procesowego, będącego pierwszym pismem w sprawie. Warunki szczególnie odnoszą się do treści pozwu. Wyróżnia się tu treść pozwu obowiązkową (czyli konieczną) oraz fakultatywną. Treść obowiązkowa musi odpowiadać wymaganiom przewidzianym w KPC dla każdego pozwu. Na treść fakultatywną pozwu składają się różne wnioski, które mogą (ale nie muszą) być zawarte w pozwie.

3. Na treść konieczną pozwu składają się następujące elementy:

- 1) dokładnie określone żądanie;
- 2) przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie;
- 3) informacja, czy strony podjęły próbę mediacji lub innego pozasądowego sposobu rozwiązania sporu, a w przypadku gdy takich prób nie podjęto, wyjaśnienie przyczyn ich niepodjęcia.

Do tych dwóch koniecznych składników treści każdego pozwu dołączają się w pewnych wypadkach trzy dalsze, a mianowicie:

- 4) oznaczenie wartości przedmiotu sporu w sprawach o prawa majątkowe;
- 5) oznaczenie daty wymagalności roszczenia w sprawach o zasądzenie roszczenia;
- 6) przytoczenie w miarę potrzeby okoliczności uzasadniających właściwość sądu (art. 187 § 1 KPC).

Według art. 1 pkt 57 lit. a rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, który wpłynął do Sejmu w dniu 8.1.2019 r. i został skierowany do I czytania (druk sejmowy Nr 3137), art. 187 KPC w § 1 pkt 2 otrzyma brzmienie: „wskazanie faktów, na których powód opiera swe żądanie, a w miarę potrzeby uzasadniających również właściwość sądu”.

4. W sprawach o roszczenia pieniężne podana kwota pieniężna stanowi **wartość przedmiotu sporu**. W innych sprawach majątkowych powód jest zobowiązany oznaczyć w pozwie kwotą pieniężną wartość przedmiotu sporu (art. 19 KPC). W sprawach o prawo do świadczeń powtarzających się (np. w sprawach o alimenty) wartość przedmiotu sporu stanowi suma świadczeń za jeden rok, a jeżeli świadczenia trwają krócej niż rok – za cały czas ich trwania (art. 22 KPC). Według art. 126¹ § 1 KPC, w każdym piśmie należy podać wartość przedmiotu sporu lub wartość przedmiotu zaskarżenia, jeżeli od tej wartości zależy właściwość rzeczowa sądu, wysokość opłaty lub dopuszczalność środka odwoławczego, a przedmiotem sprawy nie jest oznaczona kwota pieniężna.

5. Pozew może zawierać (**treść fakultatywna pozwu**) wnioski o zabezpieczenie powodztwa, nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności i przeprowadzenie rozprawy w nieobecności powoda oraz wnioski służące do przygotowania rozprawy, a w szczególności wnioski o:

- 1) wezwanie na rozprawę wskazanych przez powoda świadków i biegłych;
- 2) dokonanie oględzin;

- 3) polecenie pozwanemu dostarczenia na rozprawę dokumentu będącego w jego posiadaniu, a potrzebnego do przeprowadzenia dowodu (polecenie to może też dotyczyć dostarczenia przedmiotu oględzin);
- 4) zażądanie na rozprawę dowodów znajdujących się w sądach, urzędach lub u osób trzecich (art. 187 § 2 KPC).

Według art. 1 pkt 57 lit. b rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, który wpłynął do Sejmu w dniu 8.1.2019 r. i został skierowany do I czytania (druk sejmowy Nr 3137), art. 187 KPC w § 2 pkt 4 otrzymał brzmienie: „zażądanie dowodów znajdujących się w sądach, urzędach lub u osób trzecich, wraz z uprawdopodobnieniem, że strona sama uzyskać ich nie może”.

6. Wniosek o wszczęcie postępowania cywilnego w trybie nieprocesowym powinien czynić zadość przepisom o pozwie, z tą zmianą, że zamiast pozwanego należy wymienić zainteresowanych w sprawie (art. 511 § 1 KPC). Z tego w zasadzie wynika, że wyjaśnienia przedstawione powyżej, a dotyczące pozwu, są aktualne także wówczas, gdy chodzi o wniosek wszczynający postępowanie nieprocesowe.

7. Także sprzeciw od wyroku zaocznego powinien odpowiadać ogólnym warunkom pisma procesowego (art. 126 i 128 KPC) oraz szczególnym warunkom wymaganym dla takiego sprzeciwu.

8. Według art. 344 § 2 KPC, w piśmie zawierającym sprzeciw pozwany powinien przytoczyć **zarzuty**, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy, oraz okoliczności faktyczne i dowody. Sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich w sprzeciwie bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowe okoliczności.

Według art. 1 pkt 108 rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, który wpłynął do Sejmu w dniu 8.1.2019 r. i został skierowany do I czytania (druk sejmowy Nr 3137), art. 344 § 2 KPC otrzymał brzmienie: „W piśmie zawierającym sprzeciw pozwany powinien przytoczyć zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór, oraz twierdzenia i dowody. Przepis art. 205¹² § 1 zdanie drugie stosuje się odpowiednio”. Na marginesie – projektowany art. 205¹² § 1 KPC w zd. drugim stanowi, iż twierdzenia i dowody zgłoszone po zatwierdzeniu planu rozprawy podlegają pominięciu, chyba że strona uprawdopodobni, że ich powołanie nie było możliwe albo potrzeba ich powołania wynikła później.

9. Warunki apelacji zostały określone w art. 368 KPC. W myśl tego przepisu, apelacja powinna odpowiadać wymaganiom przepisany dla pisma procesowego (ogólne warunki apelacji) oraz zawierać:

- 1) oznaczenie wyroku, od którego jest wniesiona, ze wskazaniem, czy jest on zażarżony w całości czy w części;
- 2) zwięzłe przedstawienie zarzutów;
- 3) uzasadnienie zarzutów;

- 4) powołanie, w razie potrzeby, nowych faktów i dowodów oraz wykazanie, że ich powołanie w postępowaniu przed sądem I instancji nie było możliwe albo że potrzeba powołania się na nie wynikła później;
- 5) wniosek o zmianę lub o uchylenie wyroku z zaznaczeniem zakresu żądanej zmiany lub uchylenia.

Szczególnym warunkiem apelacji jest także to, że w sprawie o prawo majątkowe należy podać również wartość przedmiotu zaskarżenia.

Według art. 1 pkt 120 lit. a rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, który wpłynął do Sejmu w dniu 8.1.2019 r. i został skierowany do I czytania (druk sejmowy Nr 3137), art. 368 KPC w § 1 pkt 4 otrzyma brzmienie: „powołanie, w razie potrzeby, nowych faktów lub dowodów”. Artykuł 1 pkt 120 lit. b projektu przewiduje dodanie w art. 368 KPC § 1¹⁻³ w brzmieniu: „§ 1¹. W zarzutach co do podstawy faktycznej rozstrzygnięcia należy wskazać fakty ustalone przez sąd pierwszej instancji niezgodnie z rzeczywistym stanem rzeczy lub istotne dla rozstrzygnięcia fakty nieustalone przez sąd pierwszej instancji. § 1². Powołując nowe fakty lub dowody, należy uprawdopodobnić, że ich powołanie w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie było możliwe albo że potrzeba powołania się na nie wynikła później. § 1³. Powołując fakt stwierdzony dowodem utrwalonym za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk, należy oznaczyć część zapisu dotyczącą tego faktu”.

10. Kodeks postępowania cywilnego nie regulare wyraźnie podstaw apelacyjnych. Bez wątpienia zarzuty apelacyjne mogą dotyczyć zarówno prawa materialnego, jak i prawa procesowego. W każdym razie przez zarzuty apelacyjne rozumie się przyczyny, ze względu na które skarżący uważa, że zaskarżony przez niego wyrok jako wadliwy nie powinien się ostać. Szerzej na ten temat w wyjaśnieniach do *wzoru Nr 121*.

11. Wartość przedmiotu zaskarżenia nie musi być zgodna z wartością przedmiotu sporu, gdyż skarżący może zaskarżyć orzeczenie w części. W tych wypadkach wartość przedmiotu zaskarżenia stanowi wartość zaskarżonej części orzeczenia – jest więc ona niższa od wartości przedmiotu sporu. Wyjątkowo wartość przedmiotu zaskarżenia może być wyższa od wartości przedmiotu sporu wskazanej w pozwie – a mianowicie wtedy, gdy powód rozszerzył powództwo. W każdym razie wartość przedmiotu zaskarżenia dla pozwanego nie może wynosić więcej niż suma zasądzona od niego na rzecz powoda.

12. Do obliczania wartości przedmiotu zaskarżenia stosuje się odpowiednio przepisy o wartości przedmiotu sporu (art. 19 i n. KPC). Wartością przedmiotu zaskarżenia wyroku (postanowienia) wstępnego jest wartość przedmiotu sporu. W sprawie o rozszczenie pieniężne, gdy przedmiotem apelacji jest wyłącznie rozłożenie albo brak rozłożenia zasądanego świadczenia na raty, wartość przedmiotu zaskarżenia stanowi kwota wskazana przez skarżącego w apelacji.

13. Z mocy art. 47 ustawy z 19.8.1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1878) do środków odwoławczych wnoszonych przez osobę, której postępowanie z tej ustawy dotyczy bezpośrednio, nie ma zastosowania art. 368 KPC oraz w zakresie objętym treścią tego przepisu również art. 370 KPC. To m.in. ozna-

cza, że osoba, o którą tu chodzi, wnosząc środek odwoławczy, nie jest zobowiązana do zachowania warunków przewidzianych w powołanym art. 368 KPC.

Artykuł 1 pkt 122 rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, który wpłynął do Sejmu w dniu 8.1.2019 r. i został skierowany do I czytania (druk sejmowy Nr 3137), przewiduje uchylenie art. 370 KPC.

14. Dodać należy, że z treści art. 466 KPC zawartego w przepisach normujących postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych wynika, że pracownik lub ubezpieczony działający bez adwokata lub radcy prawnego może zgłosić w sądzie właściwym ustnie do protokołu powództwo oraz treść środków odwoławczych i innych pism procesowych.

15. Skarga kasacyjna powinna zawierać:

- 1) oznaczenie orzeczenia, od którego jest wniesiona, ze wskazaniem, czy jest ono zaskarżone w całości czy w części;
- 2) przytoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie;
- 3) wniosek o uchylenie lub uchylenie i zmianę orzeczenia z oznaczeniem zakresu żądanego uchylenia i zmiany.

Oprócz tych wymagań skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie.

Ponadto skarga kasacyjna powinna czynić zadość wymaganiom przewidzianym dla pisma procesowego (ogólne warunki skargi kasacyjnej). W sprawach o prawa majątkowe skarga kasacyjna powinna zawierać również oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia. Do skargi kasacyjnej dołącza się także dwa jej odpisy przeznaczone do akt Sądu Najwyższego oraz dla Prokuratora Generalnego, chyba że sam wniosek skargę (art. 398⁴ KPC).

16. Podstawy kasacyjne zostały określone w art. 398³ KPC. Będzie o nich mowa w wyjaśnieniach do *wzoru Nr 123*.

17. W art. 87¹ § 1 KPC została wprowadzona reguła, że w postępowaniu przed Sądem Najwyższym obowiązuje zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych (w sprawach własności przemysłowej również przez rzeczników patentowych); zastępstwo to dotyczy także czynności procesowych związanych z postępowaniem przed Sądem Najwyższym, podejmowanych przed sądem niższej instancji. Artykułu 87¹ § 1 KPC nie stosuje się jednak m.in. w postępowaniu o zwolnienie od kosztów sądowych oraz o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego.

18. Zażalenie powinno odpowiadać wymaganiom przepisanych dla pisma procesowego (ogólne warunki zażalenia) oraz zawierać:

- 1) wskazanie zaskarżonego postanowienia i
- 2) wniosek o jego zmianę lub uchylenie, jak również
- 3) zwięzłe uzasadnienie zażalenia ze wskazaniem w miarę potrzeby nowych faktów i dowodów (art. 394 § 3 KPC).

19. Za nowe fakty i dowody uważa się zwłaszcza zarówno fakty i dowody, które powstały po wydaniu zaskarżonego postanowienia, jak i te, które wprawdzie istnia-

ły w postępowaniu przed sądem I instancji, ale strona nie mogła z nich skorzystać w tym postępowaniu.

20. Stosownie do treści art. 409 KPC, **skarga o wznowienie postępowania** powinna odpowiadać warunkom pozwu (i to zarówno ogólnym, jak i szczególnym warunkom pozwu) oraz zawierać:

- 1) oznaczenie zaskarżonego orzeczenia;
- 2) podstawę wznowienia i jej uzasadnienie;
- 3) okoliczności stwierdzające zachowanie terminu do wniesienia skargi;
- 4) wniosek o uchylenie lub zmianę zaskarżonego orzeczenia (dodatkowe szczególne warunki skargi).

21. Podstawy wznowienia postępowania zostały określone przede wszystkim w art. 401 i 403 KPC. Termin do wniesienia skargi o wznowienie postępowania został unormowany w art. 407 i 408 KPC. O kwestiach tych będzie mowa w wyjaśnieniach do *wzoru Nr 124*.

22. Szczególne warunki **wniosku o udzielenie zabezpieczenia** zostały zawarte w art. 736 KPC. Zostaną one przedstawione w wyjaśnieniach do *wzoru Nr 115*.

23. Szczególne warunki **wniosku o wszczęcie egzekucji** normuje art. 797 KPC. Będzie o nich mowa w wyjaśnieniach do *wzoru Nr 132*.

24. W pismach procesowych mających na celu przygotowanie rozprawy (**pisma przygotowawcze**) – zachowując, oczywiście, warunki przewidziane w art. 126 i 128 KPC – należy też:

- 1) podać zwięźle stan sprawy;
- 2) wypowiedzieć się co do twierdzeń strony przeciwnej i dowodów przez nią powołanych;
- 3) wskazać dowody, które mają być przedstawione na rozprawie, lub
- 4) załączyć te dowody.

W pismach przygotowawczych strony mogą wskazywać podstawy prawne swoich żądań lub wniosków (art. 127 KPC).

Według art. 1 pkt 33 rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, który wpłynął do Sejmu w dniu 8.1.2019 r. i został skierowany do I czytania (druk sejmowy Nr 3137), art. 127 KPC otrzyma brzmienie: „§ 1. W piśmie procesowym mającym na celu przygotowanie sprawy do rozstrzygnięcia (pismo przygotowawcze) strona powinna zwięźle podać stan sprawy, wyszczególnić, które fakty przyznaje, a którym zaprzecza, oraz wypowiedzieć się co do twierdzeń i dowodów zgłoszonych przez stronę przeciwną. § 2. W piśmie przygotowawczym strona może także wskazać podstawy prawne swoich żądań lub wniosków”. O warunkach tych będzie mowa w wyjaśnieniach do *wzoru Nr 118*.

4. Obowiązek uiszczenia opłaty od określonych pism procesowych

1. Niektóre pisma procesowe podlegają opłacie. Opłacie podlega pismo, jeżeli ustawa z 28.7.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 300 ze zm.) przewiduje jej pobranie (art. 3 ust. 1 KSCU).

2. **Opłacie** podlegają w szczególności m.in. następujące pisma: pozew i pozew wzajemny, apelacja i zażalenie, skarga kasacyjna, sprzeciw od wyroku zaocznego, wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego, skarga o wznowienie postępowania (art. 3 ust. 2 KSCU).

3. **Opłata** jest stała, stosunkowa albo podstawowa (art. 11 KSCU). Opłatę stałą pobiera się w sprawach o prawa niemajątkowe oraz we wskazanych w KSCU niektórych sprawach o prawa majątkowe, w wysokości jednakowej, niezależnie od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia. Opłata stała nie może być niższa niż 30 zł i wyższa niż 5000 zł (art. 12 KSCU). Opłatę stosunkową pobiera się w sprawach o prawa majątkowe. Jest regułą, że wynosi ona 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 zł i nie więcej niż 100 000 zł (art. 13 ust. 1 KSCU). Opłatę podstawową pobiera się w sprawach, w których przepisy nie przewidują opłaty stałej, stosunkowej lub tymczasowej. Opłata podstawowa wynosi 30 zł i stanowi minimalną opłatę, którą strona jest obowiązana uiścić od pisma podlegającego opłacie, chyba że KSCU stanowi inaczej (art. 14 ust. 1 i 3 KSCU).

Od pisma wniesionego w sprawie o prawa majątkowe, w której wartości przedmiotu sprawy nie da się ustalić w chwili jej wszczęcia, przewodniczący określa opłatę tymczasową. Jest regułą, że opłatę tę określa się w granicach od 30 zł do 1000 zł (art. 15 ust. 1 i 2 KSCU). W orzeczeniu kończącym postępowanie w I instancji sąd określa wysokość opłaty ostatecznej (art. 15 ust. 3 KSCU).

Opłata może być cała (art. 18 KSCU) albo częściowa (art. 19 KSCU).

Wysokość opłat w sprawach cywilnych określa KSCU.

O wysokości opłaty od określonego pisma procesowego będzie mowa przy poszczególnych wzorach.

4. **Opłatę kancelaryjną** pobiera się od wniosku o wydanie na podstawie akt: odpisu, wypisu, zaświadczenia, wyciągu, innego dokumentu oraz kopii, a ponadto od wniosku o wydanie odpisu księgi wieczystej (art. 3 ust. 3 KSCU).

Wysokość tej opłaty określa KSCU.

5. Jest zasadą, że do uiszczenia opłaty jest zobowiązany ten, kto wnosi do sądu pismo podlegające opłacie (art. 2 ust. 2 KSCU). Opłatę należy uiścić przy wniesieniu do sądu pisma podlegającego opłacie (art. 10 KSCU).

6. Stosownie do treści art. 96 ust. 1 KSCU, **nie mają obowiązku uiszczenia kosztów sądowych** m.in.:

- 1) strona dochodząca ustalenia ojcostwa lub macierzyństwa oraz roszczeń z tym związanych;
 - 2) strona dochodząca roszczeń alimentacyjnych oraz strona pozwana w sprawie o obniżenie alimentów;
 - 3) kurator wyznaczony przez sąd orzekający lub przez sąd opiekuńczy dla danej sprawy;
 - 4) prokurator, Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta i Rzecznik Finansowy;
 - 5) uczestnik postępowania w sprawach związanych z ochroną zdrowia psychicznego;
 - 6) strona, która została zwolniona od kosztów sądowych przez sąd – w zakresie przyznanego jej zwolnienia.
7. Sąd może **zwolnić** od kosztów sądowych w całości albo częściowo, jeżeli strona albo inny uczestnik postępowania sądowego jest w stanie ponieść tylko część tych kosztów (art. 100 ust. 2 i art. 101 ust. 1 KSCU).

8. Obowiązku uiszczania opłat nie ma też Skarb Państwa (art. 94 KSCU) oraz organizacje, o których mowa w art. 104 KSCU (art. 104 KSCU).

9. Na podstawie art. 95 KSCU **nie pobiera się opłat od wniosku** m.in.:

- 1) o udzielenie zabezpieczenia, zgłoszonego w piśmie rozpoczynającym postępowanie;
- 2) o przyjęcie oświadczenia o uznaniu ojcostwa, o nadanie dziecku nazwiska, o przysposobienie, o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką oraz o umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka;
- 3) będącego podstawą wszczęcia przez sąd postępowania z urzędu, a także od pism składanych sądowi opiekuńczemu w wykonaniu obowiązku wynikającego z ustawy albo nałożonego przez ten sąd;
- 4) o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem w wyniku prowadzenia mediacji na podstawie umowy o mediację.

Nie pobiera się opłat od wniosku, zażalenia i apelacji nieletniego w postępowaniu w sprawach nieletnich (art. 95 ust. 3 KSCU).

Nie pobiera się opłaty, a uiszczoną opłatę zwraca się, jeżeli zażalenie, wniesione na zarządzenie przewodniczącego o zwrocie pisma albo na postanowienie sądu o odrzuceniu środka zaskarżenia, sąd uznał za oczywiście uzasadnione (art. 99 KSCU).

Nie pobiera się opłaty od wniosku o sporządzenie uzasadnienia oraz doręczenie odpisu orzeczenia z uzasadnieniem, zgłoszonego w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia sentencji (art. 4 ust. 3 KSCU).

Nie żąda się opłaty od pisma, jeżeli już z jego treści wynika, że podlega ono odrzuceniu (art. 126² § 2 KPC).

5. Skutki wnoszenia pism procesowych

A. Skutki wnoszenia pism procesowych odpowiadających stosownym warunkom lub prawidłowo opłaconych

1. **Celem** wniesienia pisma procesowego jest spowodowanie skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem określonego pisma procesowego do sądu (np. pozew jest pismem procesowym, za pomocą którego następuje wytoczenie powództwa w procesie cywilnym). Pismo procesowe odpowiadające ogólnym lub szczególnym warunkom przewidzianym dla tego pisma, jak również pismo prawidłowo opłacone powoduje skutki, jakie ustawa wiąże z wniesieniem takiego pisma procesowego do sądu. Chodzi tu o wszelkie skutki prawne, a więc nie tylko procesowe, lecz także materialnoprawne.

2. **Skutki wniesienia** pisma procesowego odpowiadającego stosownym warunkom lub prawidłowo opłaconego następują od chwili wniesienia takiego pisma do sądu. Także pismo poprawione lub uzupełnione w terminie wywołuje skutki od chwili jego wniesienia (art. 130 § 3 KPC).

B. Przewidziane w art. 130 KPC skutki wnoszenia pism procesowych, które nie odpowiadają stosownym warunkom lub nie są prawidłowo opłacone

1. Jeżeli pismo procesowe nie może otrzymać prawidłowego biegu wobec niezachowania warunków formalnych (ogólnych lub szczególnych) lub jeżeli od pisma nie uiszczono należnej opłaty, przewodniczący wzywa podmiot, który określone pismo skierował do sądu, i to pod rygorem zwrócenia pisma, do poprawienia, uzupełnienia lub opłacenia go w terminie tygodniowym. Mylne oznaczenie pisma procesowego (np. nazwanie pozwu wnioskiem, a zażalenia – odwołaniem) lub inne oczywiste niedokładności nie stanowią przeszkody do nadania pismu biegu i rozpoznania go w trybie właściwym (art. 130 § 1 KPC). Jeżeli pismo wniosła osoba zamieszkała lub mająca siedzibę za granicą, która nie ma w kraju przedstawiciela, przewodniczący wyznacza termin do poprawienia lub uzupełnienia pisma albo uiszczenia opłaty nie krótszy niż miesiąc (art. 130 § 1¹ KPC).

2. Jest jednak regułą, że bez wzywania do usunięcia braków podlegają zwrotowi te pisma procesowe, które zostały sporządzone z naruszeniem art. 87¹ KPC (art. 130 § 5 KPC). Przewidziany w art. 130 § 1 KPC **termin tygodniowy** jest terminem ustawowym, który nie może być ani przedłużany, ani skracany. Nie jest wyłączone przywrócenie tego terminu na zasadach ogólnych (tj. w myśl art. 168 i n. KPC).

3. Po bezskutecznym upływie terminu wyznaczonego w celu poprawienia lub uzupełnienia pisma, **pismo to zwraca się osobie**, która je wniosła (art. 130 § 2 zd. 1 KPC). W sprawach, w których jest możliwe tylko łączne rozpoznanie zgłoszonych roszczeń,

w razie nieusunięcia braków formalnych pisma dotyczącego jednego z nich, zwrotowi podlega całe pismo. Według art. 130 § 4 KPC, zarządzenie przewodniczącego o zwrocie pozwu doręcza się tylko powodowi (przepis ten – przez art. 13 § 2 KPC – stosuje się odpowiednio np. do wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego).

4. W sytuacji gdy pomimo wezwania pismo nie zostało we właściwym terminie opłacone, poprawione lub uzupełnione i nie może otrzymać prawidłowego biegu tylko co do niektórych żądań, nadaje się bieg pismu w części, co do której nie zachodzą przeszkody formalne. Zwrotu pozostałej części pisma dokonuje się przez doręczenie stronie albo uczestnikowi postępowania nieprocesowego odpisu zarządzenia o jego zwrocie (§ 127 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 23.12.2015 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych, Dz.U. z 2015 r. poz. 2316 ze zm.).

5. **Pismo zwrócone** nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma procesowego do sądu (art. 130 § 2 zd. 2 KPC).

6. W myśl art. 126² § 1 KPC, sąd nie podejmie żadnej czynności na skutek pisma, od którego **nie została uiszczona należna opłata**. Jest regułą, że jeżeli od pisma nie uiszczono należnej opłaty, znajduje zastosowanie tryb przewidziany w art. 130 KPC. Jednak pismo wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, które nie zostało należycie opłacone, zwraca się bez wezwania o uiszczenie opłaty, jeżeli pismo podlega opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu (art. 130² § 1 KPC). W razie zwrotu pisma w sytuacji, o której mowa, w terminie tygodniowym od dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie pisma strona może uiścić brakującą opłatę. Jeżeli opłata zostanie wniesiona we właściwej wysokości, pismo wywołuje skutek od daty pierwotnego wniesienia. Taki skutek nie następuje w razie kolejnego zwrotu pisma z tej samej przyczyny (art. 130² § 2 KPC). Artykułu 130² § 1 KPC nie stosuje się, gdy obowiązek uiszczenia opłaty stosunkowej powstał na skutek sprawdzenia przez sąd wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub zażarżenia (art. 130² § 5 KPC).

7. Uregulowania zawarte m.in. w art. 126², art. 130 § 1 i 1¹ oraz art. 130² KPC stosuje się odpowiednio, gdy przed wysłaniem odpisu pisma innym stronom, a w razie braku takich stron – przed wysłaniem zawiadomienia o terminie posiedzenia, powstał obowiązek uiszczenia lub uzupełnienia opłaty na skutek ustalenia przez sąd wyższej wartości przedmiotu sporu, cofnięcia zwolnienia od kosztów sądowych albo uchylenia kurateli (art. 130³ § 1 KPC). Jeżeli obowiązek uiszczenia lub uzupełnienia opłaty powstał na skutek rozszerzenia lub innej zmiany żądania, z innych przyczyn niż wymienione w art. 130³ § 1 KPC, albo po wysłaniu odpisu pisma innym stronom, a w razie braku takich stron – po wysłaniu zawiadomienia o terminie posiedzenia, wzywa się zobowiązanego do uiszczenia należnej opłaty w terminie tygodnia, a jeżeli mieszka on lub ma siedzibę za granicą i nie ma w kraju przedstawiciela – w terminie nie krótszym od miesiąca. W przypadku bezskutecznego upływu terminu sąd prowadzi sprawę bez wstrzymywania biegu postępowania, a o obowiązku uiszczenia opłaty orzeka w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji, stosując odpowiednio zasady obowiązujące przy zwrocie kosztów procesu (art. 130³ § 2 KPC).

Według art. 1 pkt 36 rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, który wpłynął do Sejmu w dniu 8.1.2019 r. i został skierowany do I czytania (druk sejmowy Nr 3137), art. 130³ § 2 KPC w zd. pierwszym otrzyma brzmienie: „Jeżeli obowiązek uiszczenia lub uzupełnienia opłaty powstał z innych przyczyn niż wymienione w § 1 albo po wysłaniu odpisu pisma innym stronom, a w przypadku braku takich stron – po wysłaniu zawiadomienia o terminie posiedzenia, przewodniczący wzywa zobowiązanego do uiszczenia należnej opłaty w terminie tygodnia, a jeżeli zobowiązany mieszka lub ma siedzibę za granicą i nie ma w kraju przedstawiciela – w terminie nie krótszym niż miesiąc”.

8. Apelacja i zażalenie, które nie zostały opłacone, podlegają odrzuceniu (art. 370 KPC, także w zw. z art. 397 § 2 KPC). Odrzuceniu podlega także m.in. nieopłacona skarga kasacyjna (art. 398⁶ § 2 KPC), jak również nieopłacony sprzeciw od wyroku zaocznego (art. 344 § 3 KPC).

Artykuł 1 pkt 122 rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, który wpłynął do Sejmu w dniu 8.1.2019 r. i został skierowany do I czytania (druk sejmowy Nr 3137), przewiduje uchylene art. 370 KPC.

9. Na zarządzenie, którego przedmiotem jest zwrot w trybie art. 130 KPC pozwu czy wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego, przysługuje zażalenie (art. 394 § 1 pkt 1 i art. 13 § 2 KPC). Zażalenie przysługuje również na postanowienie sądu I instancji odrzucające apelację i sprzeciw od wyroku zaocznego (art. 394 § 1 *in principio* KPC) oraz zażalenie (art. 394 § 1 pkt 11 KPC), a także – w sytuacji przewidzianej w art. 394¹ § 2 KPC – na postanowienie sądu II instancji odrzucające apelację. Na postanowienie sądu II instancji odrzucające skargę kasacyjną przysługuje zażalenie do Sądu Najwyższego (art. 394¹ § 1 KPC).

10. Jeżeli po bezskutecznym upływie terminu, a nawet i wydaniu zarządzenia o zwrocie pozwu czy wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego na podstawie art. 130 § 1 KPC, pismo zostanie jednak właściwie poprawione lub uzupełnione, nie dokonuje się jego zwrotu, lecz traktuje jako wniesione w dacie tego spóźnionego usunięcia braków formalnych. Dotyczy to również spóźnionego opłacenia pisma.

11. Strona, która wnosi o podjęcie czynności połączonej z wydatkami, jest obowiązana uiścić zaliczkę na ich pokrycie w wysokości i terminie oznaczonym przez sąd (jeżeli więcej niż jedna strona wnosi o podjęcie czynności, sąd zobowiązuje każdą stronę, która z czynności wywodzi skutki prawne, do uiszczenia zaliczki w równych częściach lub w innym stosunku według swego uznania) – art. 130⁴ § 1 KPC. Przewodniczący wzywa stronę zobowiązaną do wniesienia zaliczki, aby w wyznaczonym terminie nie dłuższym niż dwa tygodnie zapłaciła oznaczoną kwotę; jeżeli strona mieszka lub ma siedzibę za granicą, wyznaczony termin nie może być krótszy niż miesiąc (art. 130⁴ § 2 KPC). W tym trybie przewodniczący wzywa o uzupełnienie zaliczki, jeżeli okazuje się, że przewidywane lub rzeczywiste wydatki są większe od wniesionej zaliczki (art. 130⁴ § 3 KPC).

Część I. Wzory pism procesowych w sprawach rodzinnych

Sąd podejmie czynność połączoną z wydatkami, jeżeli zaliczka zostanie uiszczona w oznaczonej wysokości; w razie nieuiszczenia zaliczki sąd pominie czynność połączoną z wydatkami (art. 130⁴ § 4 i 5 KPC).